Türk Dil Kurumu

Dil, duygu ve düşünceleri bildirmeye yarayan bir anlatım aracıdır. Kültürün en temel unsurlarından biri olan dil, bir milletin ortak değerlerinin kuşaktan kuşağa aktarılmasının yegâne sağlayıcısı olarak kabul edilir. Zengin ve köklü bir dil kültürüne sahip olan Türkler, İslamiyet'i kabul ettikten sonra, Arapça ve Farsçanın etkisi altına girmiştir. XV. yüzyıldan itibaren de yoğun olarak Türk yazı dili için Arapça-Farsça karışımı olan Osmanlıca kullanılmaya başlanmıştır. Türk yazı dili ve konuşma dili arasında farklılıklar ortaya çıkmıştır. Tanzimat döneminde ilk defa bazı aydınlar tarafından, dilin sadeleşmesi, imlası, grameri, sözlüğü ve alfabenin yetersizliği konusunda görüşler ileri sürülmüştür. Meşrutiyet döneminde Yeni Lisan hareketi ile milli bir dil yaratma çabaları kamuoyunda büyük bir ilgi uyandırmıştır. Bu dönemde dil ve alfabe konusunda somut adımlar atılmış, Enver Paşa'nın çabasıyla askeri yazışmalarda yeni yazı ve imla denemeleri yapılmış ancak istenilen başarıya ulaşılamamış ve vazgeçilmiştir. Cumhuriyet döneminde dil ve alfabe tartışmaları, sadece aydınların ele aldığı bir konu olmaktan çıkmış, devletin bir eğitim ve kültür sorunu olarak ele alınmıştır. Nihayet kapsamlı bir hazırlık döneminin sonunda Latin alfabesi esasına dayalı yeni Türk alfabesi kabul edilerek kullanılmaya başlanmıştır. Yeni yazı devlet bürokrasisinin standartlaşmasının, ortak bir lehçe ve milli bir dil anlayışının doğmasının önünü açmıştır.

Atatürk, ulusal kimliğin oluşturulmasında tarih kadar dilin de önemli bir unsur olduğuna inanmıştır. Bu amaçla başlangıçta dil alanında bilimsel çalışmaların yapılacağı ayrı bir örgütlenme yerine Türk Tarihi Tetkik Cemiyetinin çatısı altında faaliyetlerin yürütülmesini öngörmüştür. Hatta Cemiyetin ikinci başkanlığına da bir edebiyatçı olan Samih Rıfat Bey seçilmiştir. Ancak bir süre sonra dil alanında çalışmaların yapılabilmesi için daha kapsamlı bir teşkilata ihtiyaç olduğu anlaşılmıştır. Ankara'da 2-11 Temmuz tarihleri arasında 1932 yılında toplanan I. Tarih Kurultayı'nda Türk dilinin esaslı biçimde incelenmesi ve diğer dillerle karşılaştırılması ile ulusal ve uluslararası dil ve tarih alanlarındaki çalışmalar içinde zorunluluk arz ettiği görüşü yaygınlık kazanmıştır. Sonrasında Türkçenin yabancı dillerin boyunduruğundan kurtarılarak öz kaynaklarına, öz benliğine dönmesi ve tam bağımsız milli bir dil kimliği kazanması için çalışmalar yürütecek olan Türk Dili Tetkik Cemiyeti'nin kurulmasına karar verilmiştir.

Türkiye'de oluşturulmasına karar verilen dil kurumunun benzerleri aslında Avrupa'da XVI. Yüzyıldan itibaren kurulmaya başlanmıştır. Akademi adını taşıyan bu kuruluşlar dillerindeki yabancı öğelerden arındırmak ve korumak için çalışmalar yürütmüşlerdir. Bu amaçla ilk önce İtalyanlar 1582 yılında Floransa'da Accademia della Crusca'yı, Almanlar 1617 yılında Weimar'da Fruchtbringende Geselleschaft'ı, Fıransızlar, 1635'te Academie Français'i kurmuşlardır. Ülkemizde de bu dil akademilerinden özellikle Fransız Dil Akademisinin bir benzerinin Türk Dili Tetkik Cemiyeti adıyla kurulmasına karar verilmiştir.

Türk Dili Tetkik Cemiyeti'nin ilk kurucu başkan ve üyeleri Atatürk'ün önerisiyle milletvekili ve aynı zamanda edebiyatçı olan isimlerden seçilmiştir. Ankara'da 12 Temmuz 1932 tarihinde kurulan Türk Dili Tetkik Cemiyeti'nin ilk kurucu başkanı Çanakkale Mebusu Samih Rifat, genel sekreteri Afyonkarahisar Mebusu Ruşen Eşref (Ünaydın), üyeler ise Zonguldak Mebusu Celâl Sahir (Erozan) ve Manisa Mebusu Yakup Kadri (Karaosmanoğlu) Bey'dir. Türk Dili Tetkik Cemiyeti'nin kuruluş amacını, teşkilat yapısını ve idari biçimini belirten 12 maddeden oluşan bir de nizamname hazırlanmıştır. Atatürk tarafından kardeş cemiyet olarak nitelendirilen Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti'nden esinlenilerek hazırlanan nizamnameye göre, Cumhurbaşkanının himayelerinde, Maarif Vekilinin fahri başkanlığında, amacı Türk dilini tetkik ve elde edilen neticeleri neşir ve tamim etmek olan cemiyet, ilmi müzakerelerde bulunacak, eski kaynaklardan taradığı, halktan derlediği kaynakları yayımlayacak, Halkevi binasında faaliyetlerini sürdürecektir. Türk Dili Tetkik

Cemiyeti bir çalışma planının belirlenmesi için belirli aralıklarla dil kurultayları düzenleyecektir. Atatürk'ün isteğiyle ilk kurultay kısa sürede hazırlıkları tamamlanarak İstanbul'da gerçekleştirilecektir.

Birinci Türk Dili Kurultayı, Dolmabahçe Sarayı'nda 26 Eylül-5 Ekim 1932 tarihleri arasında toplanmıştır. Kurultay'da *Türk dilinin menşei, bugünkü hali asri ve medeni ihtiyaçları, müstakbel inkişafı* ve Türkçenin bir bilim ve kültür dili haline gelmesi için uygulanacak çalışma programı belirlenecektir. Kurultaya bilim insanları, edebiyatçılar, şairler, gazeteciler ve halk katılmış, tebliğler radyodan yayımlanmış, Türkçe'nin ulusal ve uluslararası özelliklerini konu edinen bildiriler sunulmuştur. Özellikle Samih Rifat Bey, "*Türkçenin Ari ve Sami Lisanlarla Mukayesesi"* adlı bildirisi ile Türkçenin kadim kültürlere ait dillerle olan ilişkisini ortaya koymuştur. Bulgaristan'dan davet edilen Agop Martayan, *Türk, Sümer ve Hint Avrupa Dilleri Arasındaki Rabıtalar"* isimli bildirisinde Türkçenin Sümerce ve Hint Avrupa dil ailesi ile olan ilişkisi üzerinde durmuştur. Hüseyin Cahit (Yalçın) ise *Dil İçtimai Bir Müessesedir*, başlıklı tebliğinde dilin tabii gelişimine bırakılması gerektiğini ileri sürmüştür. Türk Dili Tetkik Cemiyeti'nin yaptığı ilk kurultay 9 gün sürmüş, 26 tebliğ sunulmuştur. Kurultayda kuruluş nizamnamesine eklemeler yapılmış, cemiyetin amacı, Türk Dilinin öz güzelliğini meydana çıkarmak ve onu dünya dilleri arasında değerine yaraşır yüksekliğe eriştirmek olarak ifade edilmiş, lengüistik-Filoloji, Etimoloji, Gramer-Sentaks, Lügat- Istılah, Derleme ve Neşriyat kolları oluşturularak, halkevlerinin dil, edebiyat ve tarih şubelerinin cemiyetin taşra şubesi olarak faaliyetler yürütmesine ve 26 Eylül gününün de Dil Cemiyetinin Dil Bayramı olarak kutlanmasına karar verilmiştir. Kurultayda 7 maddelik bir çalışma programı belirlenmiştir. Bu programa göre 1.Türk dilinin başka dil aileleriyle karşılaştırılması; 2. Türk dilinin birer tarihsel ve karşılaştırılmalı gramerinin yazılması; 3. Anadolu ve Rumeli ağızlarından sözcüklerin derlenmesi, Osmanlıca sözcüklere Türkçe karşılıklar bulunması; 4. Türkçe bir sözlüğün ve gramerin hazırlanması; 5.Kurumun organı olarak bir derginin yayınlanması; 6. Türk dili üzerine yazılmış yerli ve yabancı yapıtların toplanması, gerekenlerin çevrilmesi; ve 7. Terimlerin Türkçeleştirilmesi gerçekleştirilecektir. Belirlenen bu program çerçevesinde kurultayın hemen ardından Türk Dili Tetkik Cemiyetinin öncülüğünde dildeki Arapça ve Farsça kelimelerin Türkçe karşılıklarının bulunması için bir dil seferberliği başlatılmıştır. Bakanlar Kurulu tarafından 21 Kasım 1932 tarihinde bir "Söz Derleme Talimatnamesi" hazırlanmış, illerde valilerin, ilçelerde kaymakamların başkanlığında derleme kurulları kurulmuş, halk dilindeki kelimeler derlenmiş, eski eserler, yazılı kaynaklar ve sözlükler taranarak Türk Dilinin kelime hazinesi ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Yapılan derleme ve tarama çalışmaları ile elde edilen kaynaklar 1934 yılında 2 cilt halinde Osmanlıcadan Türkçeye Söz Karşılıkları Tarama Dergisi adıyla yayımlanmaya başlamıştır.

Türk dilinin dünya dilleri arasındaki yerinin, tarihsel gelişiminin, Dil İnkılabının anlam ve hedeflerinin ele alındığı İkinci Türk Dili Kurultayı 18-23 Ağustos 1934 tarihleri arasında yine İstanbul'da Dolmabahçe Sarayında toplanmıştır. İlk defa yabancı Türkologların da katıldığı bu kurultay 6 gün sürmüş, 27 tebliğ sunulmuş, bildiriler Belleten dergisinde topluca 194 sayfalık bir cilt halinde yayımlanmıştır. Kurultay'da Türk Dili Tetkik Cemiyeti'nin adı Türk Dili Araştırma Kurumu olarak değiştirilmiştir. Kurultayda devletin resmi yayınlarının ve duyurularının öz Türkçe olarak yapılması bu konuda resmi makamlar arasında eşgüdüm sağlanması gerektiği kararlaştırılmıştır. Kurultayın ardından, Osmanlıca-Türkçe ve Türkçe-Osmanlıca cep kılavuzları yayımlanmıştır. Bu dönemde çıkartılmış olan (21Haziran 1934) soyadı kanunu da öz Türkçenin yaygınlaşmasında etkili olmuştur. Bu amaçla çeşitli kamu kuruluşları, cemiyetler ve gazeteler aracılığıyla kampanyalar düzenlenmiş öz Türkçe isimlerin alınması teşvik edilmiştir.

Bu uygulamaların ardından Uluslararası Türkologların büyük ilgi gösterdiği Üçüncü Türk Dili Kurultayı 24-31 Ağustos 1936 tarihleri arasında Dolmabahçe Sarayında toplanmıştır. 15 yabancı bilim insanın yer aldığı 23 tebliğin sunulduğu üçüncü kurultayda kurumun işleyişi ile ilgili konular, Türk dilinin sadeleştirilmesi, Türkçenin dünya dilleri arasındaki

yeri ve özellikle Güneş-Dil teorisi ele alınmıştır. Güneş-Dil Teorisi, dilbilimci Viyanalı Dr. Hermann F. Kvergiç'in "La Psychologie de Quelques Elements des Langues Turques" (Türk Dillerindeki Kimi Ögelerin Psikolojisi) adlı 41 sayfalık basılmamış bir araştırmasına dayanmaktadır. Bu çalışmadan oldukça etkilenen Atatürk, konu üzerinde çalışmaya başlamış ve "Etimoloji, Morfoloji ve Fonetik Bakımdan Türk Dili" adlı 68 sayfalık bir eser hazırlamıştır. Güneş-Dil Teorisi, Üçüncü Dil Kurultayı'nda sunulan bildirilerle daha da geliştirilmiştir. Güneş-Dil Teorisi'ne göre güneş, dünya ve insanlık tarihinin gelişmesi üzerinde özellikle dini ve felsefi düşüncenin ve dilin doğuşuna kaynaklık etmiştir. Bu yüzden ilk insanlar güneşe Türk dilinin kökü olan "ağ" sesini vermişlerdir. Bütün kelimeler, daha sonra bu sözden türemiştir. Güneş-Dil Teorisi, bilimsel bir temele oturtulamadığından bir varsayım olarak kalmış, zamanla bu görüşten vazgeçilmiştir. Bununla birlikte, bütün dillerin Türkçeden doğduğu düşüncesi, dilde tasfiyecilik olarak nitelendirilen Türkçeden yabancı kökenli kelimelerin atılmasını ortadan kaldırmıştır. Böylece bir dil kargaşasına yol açabilecek uygulamalardan vazgeçilerek dilin çıkmaza sürüklenmesi önlenmiştir. Bu arada Güneş-Dil Teorisi çalışmalarının sonucunda adı bizzat Atatürk tarafında konulan Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi kurulmuştur. Türk tarihini, Türk dilini, Türk coğrafyasını, ana kaynaklarından araştıracak ve araştırmacılar yetiştirecek okul 9 Ocak 1936 tarihinde eğitim öğretime başlamış ve özellikle dil alanındaki çalışmalara önemli bilimsel katkılar sağlamıştır.

Bu dönemde pek çok alanda Türkçe terimler üretilmiş, Atatürk de Söylev ve Demeçlerinde Türkçe sözcükler kullanmaya özen göstermiş hatta yeni terimlerin Türkçeye kazandırılmasına önemli katkıları olmuştur. Er, subay, kurmay gibi askeri terimlerin yanı sıra; kare, dikdörtgen, eşkenar, üçgen, açı, teğet gibi geometri terimleri türeterek bir geometri kitabını 1937 yılında yayınlatmıştır. Ayrıca Üçüncü Türk Dili Kurultayından sonra, Divan-ı Lügat-it-Türk, Şecere-i Terakime, Eski Türk yazıtları, Muhakemetü'l- Lügateyn, gibi birçok inceleme ve araştırmalar, genel dilbilim, dilbilgisi, diyalektoloji ve bibliyografya eserleri, sözlükler, terim kılavuzları yayımlanmış ve Türk Dili Belleten adlı derginin çıkarılmasına başlanmıştır. Bu kurultayda Türk Dili Tetkik Cemiyeti'nin adı değiştirilmiştir. Yapılan tüzük değişikliği ile Atatürk'ün Kurucu ve Koruyucu Genel Başkanlığı altında 12 Temmuz 1932'de kurulmuş olan "Türk Dili Tetkik Cemiyeti", "Türk Dil Kurumu" adını almıştır.

Atatürk'ün sağlığında, 1932, 1934 ve 1936 yıllarında yapılan üç kurultayda belirlenen dil politikası Türk dili üzerinde araştırmalar yapılması ve Türk dilinin güncel sorunlarına çözüm üretmek üzerine olmuştur. Bu arada Atatürk, bir milli kültür meselesi olarak gördüğü tarih ve dil alanlarındaki çalışmaların sürdürülebilmesi için vasiyetnamesinde mal varlığının bir kısmını Türk Dil Kurumu ile Türk Tarih Kurumuna bırakmıştır.

Atatürk'ün ölümünden sonra Türk Dil Kurumu'nun koruyucu başkanı İsmet İnönü olmuştur. Türk Dil Kurumunun kurultayları daha inşası sırasında Atatürk'ün 600 kişilik salonu küçük bulan ve ben burada kurultayları yapacağım 1000 kişilik olmasını istiyorum dediği Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesinin Farabi Salonunda yapılmaya başlanmıştır. Bu arada Türk Dil Kurumu 1940 yılında alınan bakanlar kurulu kararıyla kamu yararına çalışan dernek statüsüne kavuşturulmuştur.

Atatürk'ün ölümü ve İkici Dünya Savaşı nedeniyle ancak üç yıl sonra gerçekleştirilebilen Dördüncü Türk Dili Kurultayı 10-15 Ağustos 1942 tarihleri arasında Ankara'da toplanmıştır. Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesinde Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün himayesi altında toplanan ve savaş koşulları nedeniyle yabancı Türkologların çağırılmadığı Dördüncü Kurultayda Terim, Lügat-Filoloji, Gramer, Sentaks, Lengüistik ve Etimoloji komisyonları kurulmuştur. Komisyonların tavsiyesi doğrultusunda kurultayın ardından çeşitli türde 37 eser yayımlanmıştır.

Bu dönemde dilde sadeleşme faaliyetlerine hukuk dilinin sadeleştirilmesi ile devam edilmiştir. 10 Ocak 1945'te

Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun dili öz Türkçeleştirilmiş, mukavele yerine sözleşme, fevkalade yerine olağanüstü, imtiyaz yerine ayrıcalık, muhakeme yerine yargılama, amme yerine kamu gibi çok sayıda hukuksal terimin öz Türkçe karşılıkları türetilmiştir. Aynı biçimde ay adları Kanunusani-Ocak, Teşrinievvel-Ekim, Teşrinisani-Kasım, Kanunuevvel-Aralık olarak değiştirilmiştir. Böylece Türk Dil Kurumu tarafından üretilen ve gazeteler tarafından yaygın1aştırılan çok sayıda sözcük ve terimin Anayasaya ve hukuk diline girmesi sağlanmıştır. Ayrıca bu dönemde uzun zamandır beklenen Türkçe Sözlük yayımlanmış, Türk Dilbilgisi esası oluşturulmuş, terim çalışmaları genişletilmiş, Türk Dilbilimine katkı sağlayacak ana kitaplar bastırılmış, Türk Dilbilimi alanında en büyük ve en zengin kitap sergisi açılmıştır.

Ancak bazı aydınlar tarafından İnönü dönemi öz Türkçeleşme hareketinin içerik olarak Atatürk dönemindeki öz Türkçeleşme anlayışından farklılıklar gösterdiği iddia edilmiştir. Atatürk döneminde, genellikle tasfiye edilen Arapça ve Farsça kökenli kelimelerin yerlerine Orta Asya kökenli kelimeler bulunup Türkçeye kazandırılmaya çalışılmıştır. Oysa İnönü döneminde hümanizm politikalarının dile yansımasıyla birlikte Latin-Yunan köklerinden gelen kelimelerin dilimize kazandırılması amaçlanmıştır. Özellikle Nurullah Ataç'ın başını çektiği bu akım 1940-1950 yılları arasında genç edebiyatçılar arasında oldukça etkili olmuştur.

Ancak bu dönemde dilde özleştirmecilik, arı Türkçecillik, tasfiyecilik, öz Türkçecilik, gibi kavramlarla ifade edilen arı bir dil oluşturma faaliyetleri eleştirilere yol açmıştır. Türkiye'de çok partili hayata geçişle birlikte başlayan demokratikleşme sürecinde Türk Dil Kurumunun izlediği dil politikaları ve yapısı ile ilgili tartışmalar başlamıştır. İlk defa İstanbul Muallimler Birliği tarafından 1948 yılında düzenlenen Dil Kongresinde Türk Dil Kurumunun dil politikaları ve uygulamaları eleştirilmiştir. Dilin canlı bir organizma olduğu, dilin evrimle ve kendi doğal yasalarına uygun olarak gelişmesi gerektiği, Türk Dil Kurumunun normal konuşma dilinden çok farklı anlaşılmaz yapay bir dil oluşturduğu ve bunun da kültürel bağlardan kopmaya yol açabileceği bir an önce dilde özleştirmecilik faaliyetlerinin sona erdirilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Bu eleştirilerin ardından Türk Dil Kurumunun yapısıyla ilgili ilk önemli değişiklik 1951 yılındaki olağanüstü kurultayda yapılmıştır. Atatürk'ün sağlığında Millî Eğitim Bakanının Kurum başkanı olmasını sağlayan tüzük maddesi 1951'de değiştirilerek, Cumhurbaşkanlarının Kurumu koruyuculuk özellikleri, Millî Eğitim Bakanlarının doğal Kurum başkanlıkları hükümleri kaldırılmış, Yönetim Kurulunun kendi içinde başkan seçmesi kuralı getirilmiştir. Bu tarihten sonra bir dernek yapısındaki Türk Dil Kurumunun Başkanı, üyeler tarafından seçilen Yönetim Kurulu içerisinden seçilmeye başlanmıştır. Böylece Kurumun 1951 yılına kadar süren devlet himayesindeki dernek statüsüne son verilmiş, kuruma yapılan mali yardım kaldırılmıştır. Bu dönemde iktidar değişikliği dil politikalarına yansımış Anayasa'da 1952 yılında tekrar orijinal Kanun-ı Esasi diline dönülmüştür. Ancak 1960 askeri darbesinden sonra tekrar 1961 yılında Teşkilat- Esasiye'nin orijinal dilinden yapılan sadeleştirme ile Anayasaya dönülmüştür.

Bu dönemde Türk Dil Kurumu tarafından her yıl basılı bilim ve sanat eserlerine ödüller verilmiştir. Ankara'da 26 Eylül Dil Bayramı'nda verilen ödülleri alanlar arasında Türkiye'nin tanınmış bilim sanat ve edebiyatçıları bulunmaktadır. Örneğin, bilim alanında Abdülhak Tarhan, sanat alanında Cahit Külebi, roman dalında Kemal Tahir, hikâye dalında Tahsin Yücel, deneme alanında Fikret Otyam gibi isimler yer almaktadır. 1955 yılında başlayan ve 1982 yılında sona erdirilen bu uygulama günümüzde Türk Dil Kurumu tarafından Türk Diline Hizmet ödülleri ile devam ettirilmektedir.

Türk Dil Kurumu bu dönemde Arapça, Farsça kökenli kelimelere Türkçe karşılık bulma çalışmalarının yanı sıra batı kaynaklı kelimelere karşılık bulma çalışması da başlatmıştır. Özellikle İngilizce ile öğretimin yaygınlaşmaya başlamasıyla birlikte birçok İngilizce kelimenin Türkçeye girmesi üzerine ilk defa 1972 yılında Batı dillerinden geçen

sözlerin karşılıklarını içeren bir kılavuz yayımlanmıştır. Bu yıllarda ülkedeki kargaşa ve şiddet olayları dil tartışmalarının ideolojik boyuta kaymasına yol açmıştır. İstanbul'da bazı akademisyen ve aydınlar tarafından kurumun izlediği arı Türkçecilik politikalarının kültürel bozguna sebebiyet vereceği iddia edilmiş ise de Türk Dil Kurumu tarafından bu iddialar reddedilmiştir.

Bu tartışmalar sürerken Türk Dil Kurumu hakkında ikinci önemli yapı değişikliği 1982 Anayasası ile gerçekleştirilmiştir. Anayasa ile Türk Dil Kurumu ve Türk Tarih Kurumu, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu çatısı altına alınmıştır. Anayasanın 134. maddesine bağlı olarak kabul edilen 2876 Sayılı Kanun ile Türk Dil Kurumu; Atatürk Araştırma Merkezi, Türk Tarih Kurumu ve Atatürk Kültür Merkezi ile birlikte kamu tüzel kişiliğine sahip dört kurumdan biri olarak tanımlanmıştır. Kurumun yeni yapılanması, çoğunlukla üniversitelerde Türk dili ve edebiyatıyla ilgili alanlarda görev yapan öğretim üyeleri arasından seçilmiş Bilim Kuruluna dayandırılmıştır. Böylece Atatürk'ün 1936 yılında mecliste yaptığı konuşmada dile getirdiği kurumun bir akademiye dönüşmesi yolunda önemli bir adım atılmıştır.

Türk Dil Kurumu kuruluşundan bugüne yürüttüğü çalışmalarla Türkçeyi bir bilim ve kültür dili haline getirmeyi amaç edinmiştir. Sözlük, dil bilgisi ve dil bilim, derleme ve tarama ve terim alanlarında yapılan çalışmalar ve yayınlarla milli kültürümüze çok önemli katkılar sağlamıştır. Günümüzde de Türkiye'nin önde gelen araştırma ve kültür kurumu olarak çalışmalarını sürdürmektedir. Türk dili ile ilgili yayınladığı bilimsel eserlerin yanı sıra ulusal ve uluslararası hakemli dergi niteliğindeki Türk Dili Dergisi, Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi ve Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten dergileri ile bilimsel çalışmalara katkıda bulunmaktadır. Zengin araştırma kütüphanesiyle, web sayfasındaki çevrimiçi Türkçe sözlük ve yazım kılavuzuyla yaygın temel başvuru kaynağı olan Türk Dil Kurumu aynı zamanda, Türk işaret dilinin ve sözlüğünün hazırlanması, yabancılara Türkçe öğretimi gibi projeleri de yürütmeye devam etmektedir.

Atatürk'ün kurucu ve koruyucu genel başkanı olduğu Türk Dil Kurumunun kuruluşundan bugüne kadar görev yapan başkanlar ise şu isimlerden oluşmuştur; Sâmih Rifat, Esat Sagay, Dr. Reşit Galip, Dr. Refik Saydam, Y. Hikmet Bayur, Abidin Özmen, Saffet Arıkan, Hasan Âli Yücel, Reşat Şemsettin Sirer, Prof. Dr. Tahsin Banguoğlu, Avni Başman, Tevfik İleri, Hakkı Tarık Us, Prof. Dr. Macit Gökberk, Prof. Dr. Tahsin Banguoğlu, Agâh Sırrı Levend, Prof. Dr. Gündüz Akıncı, Prof. Dr. Seha L. Meray, Prof. Dr. Şerafettin Turan, Prof. Dr. Hasan Eren, Prof. Dr. Ahmet B. Ercilasun, Prof. Dr. Hamza Zülfikar, Prof. Dr. Şükrü Halûk Akalın, Prof. Dr. Mustafa S. Kaçalin ve Prof. Dr. Gürer Gülsevin.

Atatürk'ün "Milli duygu ile dil arasındaki bağ çok güçlüdür. Dilin milli ve zengin olması, milli duygunun gelişmesinde başlıca etkendir. Türk dili, dillerin en zenginlerindendir; yeter ki bu dil, bilinçle işlensin." Sözleri doğrultusunda kurulmuş olan Türk Dil Kurumu aracılığıyla milli bir dil politikası izlenmiş, eski yazılı kaynaklardan ve halk ağzından yapılan derlemelerle dilimizin yapısına uygun pek çok Türkçe kelime türetilmiş, Türkçeye kendi kalıp ve kurallarıyla girmiş bir çok Arapça Farsça kelime ayıklanmış, konuşma dili ile yazı dili arasındaki fark giderilmiş, dilin sadeleştirilmesi ile kültürün halka yayılması sağlanmış, Türkoloji çalışmalarına destek verilmiş, dil inkılabı topluma mal edilerek bir ana dil sevgisi yaratılmıştır.

Fahri KILIÇ

KAYNAKÇA

Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I-III, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 1997.

AKALIN, Şükrü Haluk "Yetmiş Beş Yılda Türk Dil Kurumu", **Türk Dili ve Edebiyat Dergisi,** 75. Yıl Özel Sayısı, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2007, s.5-65.

AKALIN, Şükrü Haluk; “Türkiye Cumhuriyeti’nde Türkçe; Yazı ve Dil Devrimi”, **Türkler Ansiklopedisi,** C.18, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002.

ATAY, Falih Rıfkı, **Çankaya,** Pozitif Yayıncılık, İstanbul 2009.

BELGE, Murat; “Türk Dilinde Gelişmeler”, **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi** 10. Cilt, İletişim Yayınları, İstanbul 1982.

Birinci Türk Dili Kurultayı 1932. Tezler, Müzakere Zabıtları, Devlet Matbaası, İstanbul1933.

Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, Kararlar Daire Başkanlığı, 30-181-2-89 26 17 15.01.1940

ERGİN, Osman, **Türk Maarif Tarihi**, Eser Matbaası, İstanbul 1977, C.5

Etimoloji, Morfoloji ve Fonetik Bakımdan Türk Dili, Ulus Matbaası, Ankara 1935

ERGÜN, Mustafa, **Atatürk Devri Türk Eğitimi**, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara 1982.

KILIÇ, Fahri Ye**ni Türk Alfabesinin Kabulü ve Öğretiminde Kullanılan Yöntemler-Araçlar**, Ankara Üniversitesi, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2011.

KORKMAZ, Zeynep “Atatürkçü Düşüncede Türk Dilinin Yeri”, **Atatürkçü Düşünce El Kitabı,** Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 1995. s. 155-176.

KORKMAZ, Zeynep, **Atatürk ve Türk Dili Belgeler,** Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1992.

KORKMAZ, Zeynep, **Atatürk ve Türk Dili 2,** Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1997.

TAN, Nail, **Kuruluşunun 70. Yıldönümünde Türk Dil Kurumu**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2001.

TURAN, Şerafettin, **Türk Devrim Tarihi-Yeni Türkiye’nin Oluşumu (1923-1938) 3. Kitap 2. Bölüm**, Bilgi Yayınevi, Ankara 2010.

ÜNAYDIN, Ruşen Eşref, **Türk Dili Tetkik Cemiyeti’nin Kuruluşundan İlk Kurultaya Kadar Hatıralar,** Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2002.

Türk Dil Kurumunun 40 Yılı, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1972.

Türk Dil Kurumunun 51 yılı, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1983.

https://tdk.gov.tr. Erişim tarihi: 1.12.2020.

25/04/2024 tarihinde https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/turk-dil-kurumu/?pdf=3313 adresinden erişilmiştir